

тою забезпечення, перш за все, стабільного правового становища індивіда шляхом вдосконалення процесів правотворчості та правозастосування. Названі вимоги класифікуються на три основні групи: 1. Вимоги до визначеності законодавства; 2. Вимоги до визначеності повноважень; 3. Вимоги до визначеності судових рішень (А. Приймак). Разом з цим, наведене визначення не враховує правотворчої та правозастосовної діяльності органів виконавчої влади. Крім того, вимоги до визначеності повноважень повністю виконуються дотриманням вимог правової визначеності законодавства, сформульованого на основі положень Конституції України.

Враховуючи викладене, а також практичну значущість принципу правової визначеності для упорядкування суспільних відносин та функціонування публічно-владного механізму, слід його закріпити на конституційному рівні як основоположну засаду конституційного ладу України поряд із принципом верховенства права у такі редакції: «Органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові особи реалізують у своїй діяльності принцип правової визначеності, який включає чіткість, несуперечливість та доступність правових норм, що забезпечується зрозумілістю правових норм та наданням публічного доступу до нормативно-правових актів шляхом їх офіційного оприлюднення; заборону зворотної сили нормативно-правових актів; обмеження Конституцією України дискреційних повноважень органів державної влади; однозначність правозастосування, послідовність діяльності органів виконавчої та судової влади; стабільність судових рішень».

Крім того, на сучасному етапі зміни до Основного закону держави мають вноситись на основі принципу правової визначеності. Оскільки це дозволить попередити та подолати прогалини і суперечності в Конституції України, зменшити декларативний характер конституційних норм. Наприклад, на офіційному сайті Конституційної комісії розміщено Проект Розділу II Конституції України, підготовлений Робочою групою з прав людини станом на 15.07.2015 р., де пропонується така норма: «Юридичні особи володіють основними правами, закріпленими в цій Конституції, якщо це не суперечить природі відповідного права».

Конституювання прав юридичних осіб є на зрілим та виправданим, але наведена норма не відповідаючи принципу правової визначеності,

через відсутність конкретного переліку прав, ставить ще більше питань, що зменшує її користь у конституційно-правовому регулюванні.

Подолання наявних недоліків у тексті Основного закону України за допомогою принципу правової визначеності вбачається у закріпленні дефініцій найважливіших понять (конституційний лад) та принципів; конкретизації конституційних положень та механізмів їх реалізації.

*Павщук Катерина Олександрівна
НЮУ імені Ярослава Мудрого,
к. ю. н., асистент кафедри
конституційного права України*

ПРИНЦИП ПЛЮРАЛІЗМУ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Відповідно до Конституції України суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Це означає небажання держави нав'язувати жодної загальнообов'язкової ідеології, ніби презюмуючи відсутність найвищої істини для всіх і кожного в державі. У цьому вбачається прихований глибинний сенс поваги до людської особистості, її поглядів, переконань та думок, якими б неправильними вони не здавались іншим. Слід також відзначити, що така своєрідна ідеологічна нейтральність держави, формує підстави для подальшого зіткнення та протидії різних політичних, духовних та соціальних сил, що у свою чергу лише стимулює розвиток.

Конституція України встановила ідейно-плюралістичний принцип, закріпивши право кожного на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Таким чином Основний Закон охороняє світоглядну та релігійну свободу, а відділивши церкву і релігійні організації від держави, показав відстороненість своїх завдань від завдань та ідей, які виконують і переслідують.

ють релігійні організації. Крім того, принцип ідеологічного плюралізму став втіленням однієї з найважливіших цінностей демократичного ладу через закріплення та гарантування таких прав і свобод людини і громадянина як свобода слова і думки, свобода вільно виражати свої погляди і переконання. Гарантією ідеологічного плюралізму виступає режим гласності та неможливість зазнати переслідувань через власні погляди та переконання. Поінформована громадськість, з погляду Т. М. Слінько, є основною складовою демократичного суспільства, а на засоби масової інформації покладається найбільш відповідальна місія — забезпечити поширення точної, збалансованої та базованої на фактах інформації. Дійсно, такі інститути громадянського суспільства як ЗМІ здатні впливати на розвиток «інформаційного ринку» та прискорювати тим самим соціальні взаємодії.

Принцип багатоманітності суспільного життя є відправним у визначенні засад реалізації такого конституційного права як право на свободу об'єднання і встановлення інститутів громадянського суспільства, складовою якого є різноманітні об'єднання громадян, що представляють певні ідеологічні та інші погляди, інтереси різних соціальних груп та індивідів. У період між проведенням виборів народ ні в якому разі не виключається з політичного процесу. Конституція України, гарантуючи плюралістичність суспільства та забезпечуючи його диференціацію, покладає на нього функцію формування суспільної думки та політичної волі. Закріпивши свободу думки і слова, право на вільне вираження своїх поглядів і переконань та свободу громадських організацій та політичних партій, Конституція України забезпечила «демократію публічності політичного процесу». Враховуючи політичну необізнаність та інколи байдужість людської маси, яка легко піддається емоціям і впливу, тільки громадянське суспільство здатне виховати почуття відповідальності не лише у громадян, але і у представників влади. Саме в середовищі функціонування інститутів громадянського суспільства плюралізм думок та суджень переростає в публічні дискусії та диспути, які становлять платформу для формування суспільної думки та політичної волі. Громадянське суспільство, створюючи «інформаційний ринок» здатне забезпечити «основу для обмеження державної влади, а отже для контролю за державою з боку суспільства, а отже, для демократичних політичних інститутів як найбільш ефективного засобу такого контролю».

У конституційно-правовій практиці принцип політичної багатоманітності повинен знаходити своє втілення у парламентаризмі, де і реалізуються його конкретні форми. Починаючи з виборів народних депутатів на основі конкурентної боротьби політичних партій, через діяльність депутатських фракцій і функціонування опозиції, та закінчуючи їх повсякденним політичним співробітництвом та дискусіями, може скластися враження про політичний плюралізм та його реальні прояви.

У 2015 р. набрав чинності Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», який спричинив серйозні зміни в напрямку захисту демократії від тоталітарного спадку. Враховуючи цей факт, важливим є недопущення порушення права на свободу асоціацій. Видається, що у партійному просторі має панувати плюралізм, але під загальним знаменником демократичних засад конституційного ладу. Незважаючи на вдавану незначущість у встановленні демократичного врядування, дослідження проблеми ідеології, з погляду Ю. Г. Барабаша, є вкрай важливим напрямком для з'ясування сутності демократичних основ конституційного ладу України.

Ідеологія — дуже складна філософська категорія, яка, попри це, знайшла своє місце і в політиці. Вона не лише детермінує політичні переконання, а й може призвести до створення «образу світу політики», чим гарантує стабільність і життєздатність політичного порядку. Якщо ідеологія — могутня сила, яка сприяє зародженню та укріпленню політичної свідомості, наскільки виправданою є норма Конституції України про неможливість існування будь-якої єдиної ідеології? Приєднуючись до наукової критики цього положення Основного Закону та екстраполюючись у демократичну площину, можна поставити слушне запитання: невже ідеологія — це невловима абстракція? Конституція як найвищий народний акт — це «определенна» ідеологія. І у справі захисту демократичних надбань таке усвідомлення відіграло б істотну роль. Після тривалої тотальної ідеологізації, яка роками вкарбовувалась у свідомість, деякі категорії громадян й досі не сприймають ідеологічний плюралізм. Хоча, думається, на зміну комуністичній ідеології має поступово прийти ідеологія конституційна, яка спрямована на досягнення політичного ідеалу.